בַּעֲבִיטִין – כר שמניחים תחת האוכף, **בִּשְׁלִיפִין** – משאות, **בְּקָנִים, בְּקוֹלָחוֹת** – קלחי ירקות, ועשו מחיצה סביב הבקעה מכל אלו [ציור א], הרי הם **מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ** – בתוך הבקעה, **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא** ריוח **בֵּין גָּמָל לְגָמָל** שיעור רוחב **גָּמָל, וּבֵין אוּכָּף לְאוּכָּף כְּמִלֹּא** שיעור רוחב **אוּכָּף, וּבֵין עָבִיט לְעָבִיט כְּמִלֹּא** שיעור רוחב **עָבִיט.** מבואר מדברי הברייתא, שאין די שיהא במחיצה 'עומד' כשיעור ה'פרוץ' כדברי רב פפא, שאם כן היתה המחיצה כשרה אף באופן שיש ריוח בין גמל לגמל כשיעור רוחב גמל, אלא צריך שיהא ה'עומד מרובה על הפרוץ', כדברי רב הונא בריה דרב יהושע.

דוחה הגמרא: **הָכָא נַמִּי** – אף ברייתא זו יש להעמידה **כְּשֶׁנִּבְנָם וְיוֹצֵא,** כלומר, צריך שלא יהא בין גמל לגמל כשיעור שניתן להכניס ולהוציא גמל בריווח, שבאופן זה מודים הכל שהמחיצה פסולה היא, לפי שיש בה 'פרוץ מרובה על העומד', אבל באופן שיש שם מקום הנחת גמל בצמצום, דהיינו ששיעור ה'עומד' כשיעור ה'פרוץ', יתכן להכשיר המחיצה.

הגמרא מביאה ראיה מברייתא לרב הונא בריה דרב יהושע ומקשה על שיטת רב פפא: **תָּא שְׁמַע** – בוא ושמע ראיה לדברי רב הונא בריה דרב יהושע, הסובר ש'פרוץ כעומד אסור'. שנינו בתוספתא במסכת כלאים (פ"ד ה"ז), **נִמְצֵאתָ אַתָּה אוֹמֵר, שָׁלֹשׁ מִדּוֹת** [–סוגים שונים] יש **בְּמַחִיצוֹת** החוצצות בין זרעים לגפנים כדי שלא יהיה בהם איסור כלאים. הסוג הראשון, **כָּל שֶׁהוּא פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים, דהיינו, מחיצה העשויה מקנים, שרוחב כל קנה הוא פחות משלשה טפחים, **צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין זֶה לָזֶה** [–בין קנה לקנה] ריוח של **שְׁלֹשָׁה** טפחים, **כְּדֵי שֶׁלֹּא יְזַדַּקֵּר הַגְּדִי בְּבַת רֹאשׁ** – שלא יוכל הגדי להכנס ביניהם בדרך מרוצתו בלא עיכוב, ובאופן כזה שאין בין הקנים שלשה טפחים נידון הריוח שביניהם כסתום מדין 'לבוד', וכשרה המחיצה אפילו אם יש בה 'פרוץ מרובה על העומד'.

הסוג השני של המחיצות: **כָּל שֶׁהוּא שְׁלֹשָׁה,** כלומר, באופן שכל עמוד במחיצה זו יש ברוחבו שלשה טפחים, **וְכֵן** באופן שיש ברוחבו **מְשֻׁלָּשָׁה** טפחים **וְעַד אַרְבָּעָה** טפחים, **צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין זֶה לָזֶה** – בין עמוד לעמוד, **כְּמִלּוֹאוֹ** – כשיעור רוחבו של עמוד, **כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא** שיעור ה'פרוץ' במחיצה זו **כְּשִׁיעוּר** ה'עוֹמֵד' שבה. **וְאִם הָיָה** ה'פָּרוּץ' שבמחיצה זו **מְרוּבֶּה עַל** ה'עוֹמֵד' שבה, **אַף כְּנֶגֶד** ה'עוֹמֵד' **אָסוּר** לזרוע כלאים, שמאחר וכל עמוד במחיצה זו יש ברוחבו ארבעה טפחים, אינו רחב ארבעה טפחים אינו חשוב להיות חוצץ בעצמו, אם ה'פרוץ' מרובה עליו.

הסוג השלישי של המחיצות: **כָּל שֶׁהוּא אַרְבָּעָה,** כלומר, באופן שכל עמוד במחיצה זו יש ברוחבו ארבעה טפחים, **וְכֵן** באופן שיש ברוחבו **מֵאַרְבָּעָה** טפחים **וְעַד עֲשָׂר אַמּוֹת, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין זֶה לָזֶה** – בין עמוד לעמוד, **כְּמִלּוֹאוֹ** – כשיעור רוחב עמוד, כדי **שֶׁלֹּא יְהֵא** שיעור רוחב ה'פָּרוּץ' שבמחיצה זו **כְּשִׁיעוּר** רוחב ה'עוֹמֵד' שבה. **וְאִם הָיָה** רוחב ה'פָּרוּץ' **כְּרוחב** ה'עוֹמֵד', אזי **כְּנֶגֶד הָעוֹמֵד מוּתָּר,** כלומר, מותר לזרוע כלאים משני צידי ה'עומד' של המחיצה, שמאחר וכל אחד מעמודי המחיצה יש ברוחבו ארבעה טפחים הוא חשוב כמחיצה בפני עצמו להתיר מה שכנגדו, ואינו בטל מחמת ה'פרוץ' המרובה עליו, אבל **כְּנֶגֶד הַפָּרוּץ אָסוּר** לזרוע כלאים, לפי שבאופן כזה אין הפירצה נחשבת כפתח אלא כפירצה.

עתה מוסיפה הברייתא דינים הנוהגים בכל סוגי המחיצות: **וְאִם הָיָה** ה'עוֹמֵד' שבמחיצה **מְרוּבֶּה עַל** ה'פָּרוּץ' שבה, **אַף כְּנֶגֶד הַפָּרוּץ מוּתָּר** לזרוע כלאים, שמאחר ויש כאן רוב 'עומד', נידון אף ה'פרוץ' כ'פתח' ולא כ'פירצה'.

נִפְרְצָה המחיצה **בְּיוֹתֵר מֵעֲשָׂר** אמות הרי זה **אָסוּר,** שכן פירצה שהיא רחבה מעשר אמות אינה נידונית כ'פתח', ולפיכך אוסרת היא את כל המחיצה, אפילו אם יש בה 'עומד מרובה על הפרוץ', ואף כנגד ה'עומד' אסור לזרוע כלאים. אבל אם **הָיוּ שָׁם** – משני צידי הפירצה הרחבה מעשר אמות, **קָנִים הַהוֹקְרָנִים** – קנים שהם חדים ומשופים בתחתיתם, ונועצים אותם באדמה [ציור ב], **וְעָשָׂה לָהֶן פֵּיאָה** [–ענף] קלוע **מִלְמַעְלָה, אֲפִילּוּ בְּיוֹתֵר מֵעֲשָׂר מוּתָּר,** לפי שיש כאן 'צורת הפתח', שהיא נידונית כמחיצה לסתום את הפירצה.

מדייקת הגמרא מן הברייתא: **קָתָנֵי מִיהַת רֵישָׁא** – שנינו מכל מקום ברישא של הברייתא, שאם כל עמוד של המחיצה רחב **מְשֻׁלָּשָׁה** טפחים **וְעַד אַרְבָּעָה** כשרה היא, **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין זֶה לָזֶה** – בין עמוד לעמוד, **כְּמִלּוֹאוֹ** – כמלוא רוחב עמוד. ומבואר מכך, שאם יש בין עמוד לעמוד כמלוא רוחב עמוד, דהיינו ששיעור רוחב ה'פרוץ' שבמחיצה הוא כשיעור רוחב ה'עומד' שבה, המחיצה פסולה, וכדברי רב הונא בריה דרב יהושע, והרי זה **תְּיוּבְתָּא** [–פירכא] **לְדִבְרֵי פָּפָּא,** הסובר ש'פרוץ כעומד מותר'.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ רַב פָּפָּא** – יכול רב פפא ליישב קושיא זו ולומר, **מַאי מְלוֹאוֹ** – מה היא כוונת הברייתא שלא יהא בין זה לזה 'כמלואו', **[מְלוֹא] נִקְבֵי וְיוֹצֵא,** כלומר, שלא יהא בין העמודים חלל שניתן להכניס ולהוציא בו עמוד אחר בריווח, שכן באופן כזה נמצא שה'פרוץ' מרובה על ה'עומד', אבל באופן שניתן להעמיד שם עמוד אחר בצמצום, דהיינו ששיעור ה'פרוץ' כשיעור ה'עומד', המחיצה כשרה.

מביאה הגמרא ראיה לתירוץ זה מלשון הברייתא: **הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא** – אכן כך מסתבר, שכוונת הברייתא לומר שלא יהא כמלואו ב'נכנס ויוצא', דהיינו שלא יהא פרוץ מרובה על העומד, **מִדְּקָתָנֵי** – ממה ששנינו בהמשך הברייתא, **'אִם הָיָה פָּרוּץ מְרוּבֶּה עַל הָעוֹמֵד אַף כְּנֶגֶד הָעוֹמֵד אָסוּר',** ויש לדייק מכך, **הָא כְּעוֹמֵד מוּתָּר** – אבל אם היה שיעור ה'פרוץ' כשיעור ה'עומד' מותר, אף על פי שאין הברייתא מועילה להתיר, **שְׁמַע מִינַּהּ** שאין הברייתא אוסרת אלא בפרוץ מרובה על העומד, אבל פרוץ כעומד מותר.

הגמרא מקשה מברייתא זו על שיטת רב הונא בריה דרב יהושע: **לֵימָא תְּיוּבְתֵּיהּ תְּיוּבְתֵּיהּ** – האם יש לומר שמברייתא זו יש פירכא **לְדִבְרֵי הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ** הסובר ש'פרוץ כעומד אסור', שהרי מבואר בברייתא שרק באופן שהפרוץ מרובה על העומד אסור.

אומרת הגמרא: **אָמַר לָךְ** – יכול רב הונא לתרץ דבריו ולומר לך כך. **וְלִישַׁעֲמֵיךְ** – ולשיטתך רב פפא, שסובר אתה ש'פרוץ כעומד מותר', **אֵימָא סֵיפָא** – אמור ותפרש את הדין ששנינו בסיפא של הברייתא, **'אִם הָיָה עוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ, אַף כְּנֶגֶד הַפָּרוּץ מוּתָּר',** ויש לדייק מכך, **הָא כְּפָרוּץ** – אבל אם היה שיעור ה'עומד' כשיעור הפרוץ, **אָסוּר.**

נמצא אם כן, שכאשר נדייק בדברי הברייתא, **סֵיפָא קַשְׁיָא לְרַב פָּפָּא** – מן הסיפא קשה על שיטת רב פפא, שכן יש לדייק הימנה שרק אם העומד מרובה על הפרוץ מותר, אבל 'פרוץ כעומד אסור', ואילו **רֵישָׁא קַשְׁיָא לְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ,** שכן יש לדייק הימנה שרק באופן שהפרוץ מרובה על העומד אסור, אבל 'פרוץ כעומד מותר'.

מתרצת הגמרא: **סֵיפָא לְרַב פָּפָּא לֵיכָּא קַשְׁיָא** – אין להקשות על רב פפא מן הסיפא, שנקטה לשון שמשמעותו שרק עומד מרובה על הפרוץ מותר, משום שהוא יפרש שלא בדווקא נקטו לשון זו, אלא **אַיְידֵי דְּתָנָא רֵישָׁא** – אגב ששנה התנא ברישא אם היה **פָּרוּץ מְרוּבֶּה עַל הָעוֹמֵד** פסולה המחיצה, **תָּנָא סֵיפָא** – שנה בסיפא אם היה **עוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ** המחיצה כשרה, אף שאין צריך לכך, אלא גם 'פרוץ כעומד' כשר. וכמו כן **הֵרֵישָׁא** של הברייתא **לְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לֵיכָּא קַשְׁיָא,** אף שנקטה לשון שמשמעותו שרק פרוץ מרובה על העומד אסור, משום שהוא יפרש שלא בדווקא נקטו לשון זו, אלא **אַיְידֵי דְּכָעֵי לְמֵיתְנֵי סֵיפָא** – אגב כך שרצה התנא לשנות בסיפא שאם היה **עוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ** מותר, **תָּנָא רֵישָׁא** שאם היה **פָּרוּץ מְרוּבֶּה עַל הָעוֹמֵד** אסור, אף שאין צריך לזה, שכן גם 'פרוץ כעומד' אסור.

הגמרא שבה ומקשה על רב הונא בריה דרב יהושע מדברי הברייתא: **בִּשְׁלָמָא לְרַב פָּפָּא** – לדברי רב פפא מיושב סדר הדינים שנשנו

המשך בעמוד קיג

בברייתא, **מִשּׁוּם הָכִי לֹא עָרִיב לְהוּ וְתָנֵי לְהוּ** – שלפיכך לא עירבה הברייתא את דיני מחיצה שאין ברוחבה שלשה טפחים יחד עם דיני מחיצה שרוחבה שלשה טפחים, ולא שנתה כך 'כל שהוא פחות משלשה, ושלשה, צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה', לפי שאין הדין כן, שאמנם באופן שאין כל עמוד רחב שלשה טפחים צריך שלא יהא ביניהם שלשה, כדי שלא ייצא מתורת 'לבוד', אבל כשיש ב'עומד' שלשה כשרה המחיצה אף אם יש בין עמוד לעמוד שלשה טפחים, שהרי לשיטת רב פפא 'פרוץ כעומד מותר'. **אֶלָּא לְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ,** הסובר ש'פרוץ כעומד אסור', ולדבריו, גם כאשר כל עמוד רחב שלשה טפחים אסור שיהא בין עמוד לעמוד ריווח של שלשה טפחים, כדי שלא יהא 'פרוץ כעומד', אם כן **לִיעָרְבִינְהוּ וְלִיתְנִינְהוּ** – היה לברייתא לערב ולשנות את דין מחיצה שאין בה שלשה טפחים יחד עם דין מחיצה שיש בה שלשה טפחים, וכך היה לה לומר, **'כָּל שֶׁהוּא פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים, וְכן באופן שהוא רחב **שְׁלֹשָׁה** טפחים, **צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין זֶה לָזֶה** חלל **שְׁלֹשָׁה'** טפחים, כדי שלא תיפסל המחיצה. ומאחר ולא שנתה הברייתא כן יש לדייק הימנה כשיטת רב פפא, ושלא כדברי רב הונא בריה דרב יהושע.

דוחה הגמרא: אכן יכולה היתה הברייתא לערב הדינים ולשנותם יחדיו, אלא שלא רצתה לעשות כן, **מִשּׁוּם דְּלֹא דָּמֵי פְּסוּלָּא דְּרֵישָׁא לְפְסוּלָּא דְּסֵיפָא** – לפי שאין דומה טעם הפסול של פירצה ברוחב שלשה טפחים השנויה ברישא, לטעם הפסול של פירצה כזו השנויה בסיפא. שהרי **פְּסוּלָּא דְּרֵישָׁא** – טעם הפסול של פירצת שלשה טפחים ברישא, כשרוחב כל עמוד פחות משלשה טפחים, הוא **כְּדִי שֶׁלֹּא יְזַדַּקֵּר הַגְּדִי בְּבֵית אַחַת** – שלא יוכל הגדי לעבור בין עמודי המחיצה בנקל, כדי שלא יבטל את דין 'לבוד' הסותם את החלל שבין המחיצות. אבל **פְּסוּלָּא דְּסֵיפָא** – טעם הפסול בסיפא, כשיש בכל 'עומד' שלשה טפחים, אינו משום כניסת הגדי, אלא משום **שֶׁלֹּא יְהֵא 'פָּרוּץ כְּעוֹמֵד'**, ומאחר ואין סיבת הפסול שוה בשניהם לא שנתה אותם הברייתא כאחת, אף שדיניהם שוים זה לזה.

הגמרא מקשה סתירה בדברי הברייתא: שנינו ברישא שמחיצה של קנים שרוחב כל אחד מהם **פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים מתירה זריעת מיני כלאים משני צידיה, בתנאי שאין בין קנה לקנה חלל של שלשה טפחים. **מַנִּי** – כשיטת מי נאמר דין זה, כשיטת **רַבָּנָן הִיא, דְּאָמְרִי** – הסוברים שרק בחלל שהוא **פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים **אַמְרִינַן** דין **'לָבוּד'** לדונו כסתום, לפי שאין חשיבות לאויר שבתוכו, אבל כשיש בו **שְׁלֹשָׁה** טפחים **לֹא אַמְרִינַן לָבוּד**, מאחר שהוא שיעור חשוב לעצמו. ומעתה קשה, **אֵימָא סֵיפָא** – אמור את הדין ששנינו בסיפא של הברייתא, **'כָּל שֶׁהוּא** ברוחב **שְׁלֹשָׁה** טפחים, **וּמִשְּׁלֹשָׁה** טפחים **וְעַד אַרְבָּעָה**, צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו, כדי שלא יהא פרוץ כעומד, ואם היה פרוץ מרובה על העומד אף כנגד העומד אסור'. כלומר, מחיצה שאין ברוחבה ארבעה טפחים אינה חשובה, ואם הפרוץ מרובה עליה, הרי היא בטלה ואינה מתרת אפילו כנגדה,

אָתָאן – דין זה הולך לְפִי שיטת **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דְּאָמַר**, שכל חלל שיש בו **פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה** טפחים אומרים בו דין **'לָבוּד'**, וכשם שהוא סובר שכל חלל שאין בו ארבעה טפחים אינו חשוב ונידון בסתום, כך יסבור במחיצה שכל שאין ברוחבה ארבעה טפחים אינה חשובה להתיר לזרוע כלאים בנגדה. **דְּאִי רַבָּנָן** – שאם הסיפא בשיטת חכמים היא, הסוברים שדין 'לבוד' נאמר רק בחלל שהוא פחות משלשה טפחים, אם כן כיצד יתבארו דברי הברייתא שיש דין אחד למחיצה שרוחבה **מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד אַרְבָּעָה** טפחים, ודין אחר למחיצה שרוחבה ארבעה טפחים ומעלה, הרי לשיטתם **שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעָה חַד הוּא** – דין אחד להם, ואינם מחלקים אלא בין מחיצה שאין בה שלשה טפחים למחיצה שיש בה שלשה. נמצא שיש סתירה בדברי הברייתא, שהרישא מתבארת כשיטת חכמים והסיפא כשיטת רבן שמעון בן גמליאל.

הגמרא מתרצת את הקושיא על הברייתא בשני אופנים: האופן האחד. **אָמַר אַבַּיֵי, מְהֲדְרִישָׁא רַבָּנָן** – מאחר ונתבאר שהרישא של הברייתא כשיטת חכמים היא, שהרי מבואר בה שאין אומרים 'לבוד' אלא בפחות משלשה טפחים, יש לפרש **דְּסֵיפָא נַמִּי רַבָּנָן** – שאף הסיפא של הברייתא כשיטת חכמים היא, **וּמוֹדוּ רַבָּנָן** – ומודים חכמים לרבן שמעון בן גמליאל, **דְּכָל לְמִישָׁרָא כְּנֶגְדּוֹ** – שכדי שיהא למחיצה חשיבות להתיר כנגדה, **אִי אִיכָּא מָקוֹם אַרְבָּעָה חָשִׁיב** – אם יש בה רוחב של ארבעה טפחים חשובה היא, **וְאִי לָא, לָא חָשִׁיב** – ואם אין ברוחבה ארבעה טפחים אינה חשובה להתיר זריעת כלאים משני צידיה. כלומר, דעת חכמים היא שיש לחלק בין דין 'לבוד' לבין דין מחיצה המתרת כנגדה. שאמנם לענין דין 'לבוד' הם סוברים שחלל של שלשה טפחים יש לו חשיבות ואינו נידון כסתום, אבל לענין מחיצה המתרת כנגדה הם מודים שצריך שיהא ברוחבה ארבעה טפחים.

ובאופן שני מתרצת הגמרא: **רָבָא אָמַר, מְהֵיסֵיפָא** – מאחר ונתבאר שהסיפא של הברייתא היא כשיטת **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל**, שהרי נתבאר שם שאין מחיצה חשובה להתיר כנגדה עד שיהא בה רוחב ארבעה טפחים, יש לפרש **דְּרֵישָׁא נַמִּי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** – שאף הרישא ששנינו בה שאין אומרים 'לבוד' אלא בפחות משלשה טפחים כשיטת רבן שמעון בן גמליאל היא, **וְכִי אָמַר** – ויש לתרץ שבאיזה אופן אמר **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אַמַּרְתִּין לָבוּד** – שאומרים דין לבוד עד ארבעה טפחים, **הָנֵי מִילֵּי** – דברים אלו אמורים רק **לְמַעְלָה** – כאשר החלל הוא במקום גבוה, כעין קורת מבוי האמורה לעיל (ט.), **אֲבָל לְמַטָּה** – כאשר החלל סמוך לקרקע, מודה הוא לשיטת חכמים שגם אויר של שלשה טפחים פוסל את המחיצה, **דַּהֲוָה לֵיהּ כְּמִחִיצָה שֶׁהַגְּדָיִים נוֹקְעִין בָּהּ** – שהרי זו מחיצה שהגדיים יכולים לעבור בה, ולפיכך **לֹא אָמְרִינַן** בה דין **'לָבוּד'** להחשיבה כסתום.

הגמרא חוזרת ומקשה על שיטת רב פפא הסובר 'פרוץ כעומד מותר': **תָּא שְׁמַע** – בוא ושמע ראיה ש'פרוץ כעומד אסור'. שנינו בברייתא, **דְּפָנוֹת הַלָּלוּ** – אם עשה אדם דפנות כאלו, **שֶׁרִיבָּן** – שברוב שטח הדופן יש **פְּתָחִים וְחַלּוֹנוֹת, מוּתָּר** – הרי זו מחיצה המתרת, **וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא** בה **עוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ**. כלומר, שיהא בין פתח לפתח ובין חלון לחלון ריווח יותר משיעור רוחב הפתח או החלון. מדייקת הגמרא מדברי הברייתא, **הָא כְּ'פָרוּץ'** – אבל אם היה רוחב ה'עומד' כרוחב הפרוץ, **אָסוּר**, וכשיטת רב הונא בריה דרב יהושע, הסובר ש'פרוץ כעומד אסור'. ונמצא שיש מכאן **תִּיּוּבְתָּא דְּרַב פָּפָּא** – פירכא על דברי רב פפא, הסובר 'פרוץ כעומד מותר'.

מסיקה הגמרא: **תִּיּוּבְתָּא** – אכן מברייתא זו נפרכו דברי רב פפא. ואף על פי כן פוסקת הגמרא, **וְהִילְכְתָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב פָּפָּא** – הלכה כשיטת רב פפא, הסובר 'פרוץ כעומד מותר'.

מקשה הגמרא: **תִּיּוּבְתָּא וְהִילְכְתָא** – וכי לאחר שנפרכו דבריו של רב פפא מברייתא פוסקים אנו הלכה כמותו.

מתרצת הגמרא: **אֵין** – אכן כן, **מְשׁוּם דְּדַיְיקָא מַתְנִיתִין כְּוָותֵיהּ** – לפי שיש לדייק מדברי המשנה (לעיל טו:) כמותו, **דְּתָנַן** – שכן שנינו בה 'ולא **יְהֵיוּ פָּרָצוֹת יְתֵירוֹת עַל הַבִּנְיָן**', ויש לדייק מכך, **הָא בְּבִנְיָן** – אבל באופן שרוחב הפרצות הוא כרוחב הבנין, הרי זה **מוּתָּר**, ומוכח מכך ש'פרוץ כעומד מותר'.

משנה

משנה זו ממשיכה לעסוק בדין שיירא שחנתה בבקעה [שתחילת דינה נתבאר במשנה לעיל (טו:)], ומפרשת אופנים נוספים שיכולים בני השיירא להקיף את מקום חנייתם.

מַקִּיפִין בני השיירא את מקום חנייתם **בִּשְׁלֹשָׁה חֲבָלִים**. כלומר, נועצים שני עמודים בכל צד של מקום חנייתם, אחד בתחילת המחיצה ואחד בסופה, ומותחים שלשה חבלים על גבי עמודים אלו, **זֶה** עומד **לְמַעְלָה מִזֶּה וְזֶה** עומד **לְמַעְלָה מִזֶּה**, ואותם החבלים נידונים כמחיצה, **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין חֶבֶל לַחֲבֵירוֹ** ריווח של **שְׁלֹשָׁה טְפָחִים**, כלומר, שהחבל התחתון יעמוד בתוך שלשה טפחים לקרקע, והאמצעי בתוך שלשה לתחתון, והעליון בתוך שלשה לאמצעי, שכן באופן זה נידון החלל שבין החבלים כסתום מדין 'לבוד' [ציור א].

וּשְׁיָעוּר שלשת **הַחֲבָלִים** יחדיו צריך שיהא (ו)**עוֹבְיָין** יֶתֶר **עַל טֶפַח**, **כְּדֵי שֶׁיְּהֵא** בין **הַכֹּל** – על ידי החבלים והחללים שביניהם, שיעור של מחיצה כשרה שגובהה **עֲשָׂרָה טְפָחִים**. ומחיצה זו נקראת 'מחיצה של ערב' [היינו כחוטי אריגה השוכבים לרוחב הבד].

המשנה מפרשת אופן נוסף של עשיית מחיצה בבקעה: **מַקִּיפִין** בני השיירא את מקום חנייתם **בְּקָנִים** עומדים זה בצד זה גבוהים עשרה טפחים, **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין קָנֶה לַחֲבֵירוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים**, כדי שיהא הריווח שביניהם נידון כסתום מדין 'לבוד' [ציור ב]. ומחיצה זו נקראת 'מחיצה של שתי' [היינו כחוטי אריגה העומדים לאורך הבד].

המשנה מביאה מחלוקת תנאים למי הותר לעשות מחיצה של חבלים או קנים: קולא זו שהקילו חכמים להקיף במחיצות כאלו אף שאינם מחיצות גמורות של 'שתי וערב', דווקא **בְּשַׁיָּירָא** של שלשה בני אדם **דִּבְרֵי** חכמים, אבל יחיד צריך לעשות לעצמו מחיצה גמורה. **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים**, אף יחיד רשאי לעשות מחיצות אלו, **וְלֹא דִּבְּרוּ בְּשַׁיָּירָא אֶלָּא בְּהוֹוֶה**. כלומר, לא נקטה המשנה לשון 'שיירא' אלא משום שכך היתה דרכם להלך בשיירות ממקום למקום מפני הסכנות שבמדבריות, אך כן הוא הדין אף ביחיד.

המשנה מביאה דעה שלישית בענין זה: **כָּל מְחִיצָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל שְׁתִי וְשֶׁל עֵרֶב**, אלא של 'שתי' בלבד כמחיצת קנים, או של 'ערב' בלבד כמחיצת חבלים, **אֵינָהּ מְחִיצָה**, בין ביחיד ובין בשיירא, **דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה**. דהיינו, שרבי יוסי חולק על רבי יהודה אביו הסובר שבשיירא הקילו במחיצת 'שתי' או 'ערב', ומצריך אף בשיירא מחיצה גמורה של 'שתי וערב'. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים**, די בכך שיהא בה **אֶחָד מִשְּׁנֵי הַדְּבָרִים**, או 'שתי' או 'ערב'.

גמרא

הגמרא מביאה ספק בדין 'עומד מרובה על הפרוץ': **אָמַר רַב הַמְנוּנָא** אָמַר **רַב**, **הָרֵי אָמְרוּ** חכמים במשנה (לעיל טו:), שכאשר יש **'עוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ' בְּ'שְׁתֵּי'** – מחיצה העומדת, **הָוֵי 'עוֹמֵד'** – הרי זו מחיצה כשירה, שהרי כך שנינו שם שיירא שחנתה בבקעה והקיפוה כלי בהמה מטלטלין בתוכה, ובלבד שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד'. ומעתה, **בָּעֵי** [–הסתפק] **רַב הַמְנוּנָא, בְּמחיצת 'עֵרֶב'** – השוכבת לרוחב, **מַאי** – מה יהא הדין, האם אף במחיצה זו הכשירו חכמים 'עומד מרובה על הפרוץ', כגון, שבתוך גובה עשרה טפחים

המשך בעמוד קסט

של המחיצה יש ששה טפחים 'עומד' [–שוכב] וארבעה טפחים 'פרוץ', או שאין אומרים דין זה אלא במחיצת 'שתי', אבל לענין מחיצת 'ערב' צריך שיהא בגובה המחיצה עשרה טפחים שלמים.

הגמרא מנסה לפשוט הספק ממשנתנו: **אָמַר אַבָּיֵי, תָּא שְׁמַע** – בוא ושמע ראיה לפשוט הספק. שנינו במשנה, **שִׁעוּר חֲבָלִים וְעוֹבְיָין יֶתֶר עַל טֶפַח,** כדי **שֶׁיְּהוּ** בסך **הַכֹּל** מחיצה בגובה **עֲשָׂרָה טְפָחִים. וְאִי אִיתָא** – ואם ישנו לדין זה, שגם במחיצת 'ערב' די ב'עומד מרובה על הפרוץ', **לָמָּה לִי** – מדוע צריך שיהיה עובי החבלים **יֶתֶר עַל טֶפַח, לְיַעֲבִיד** – יעשה ריוח של **פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים **וְימתח** שם **חֶבֶל** בעובי **'מַשֶּׁהוּ',** וימדוד עוד ריוח של **פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים **וְימתח חֶבֶל** בעובי **'מַשֶּׁהוּ',** ולאחר מכן יניח חלל של **פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה** טפחים **וְימתח** מעליו **חֶבֶל** בעובי **'מַשֶּׁהוּ',** ונמצא עתה, ששנים מן החבלים סותמים ביחד אויר של ששה טפחים מדין 'לבוד', ואילו החלל השלישי שיש בו פחות מארבעה טפחים נידון כפתוח, ואף על פי כן יש להכשיר המחיצה מדין 'עומד מרובה על הפרוץ', שהרי יש כאן 'עומד' של ששה טפחים, המרובה על ה'פרוץ' של ארבעה טפחים. ומאחר ולא נקטה המשנה לעשות באופן זה, יש ללמוד מכך שדין 'עומד מרובה על הפרוץ' נאמר במחיצת 'שתי' בלבד, אבל מחיצת 'ערב' צריך שיהיה בה 'עומד' של עשרה טפחים שלמים.

הגמרא דוחה את ראייתו של אביי: **וְתִיסְבְּרָא** – וכי סבור אתה שניתן להעמיד באופן כזה, שיש שני רווחים של פחות משלשה טפחים ואחד של פחות מארבעה, הרי יש להקשות על כך, **הַאי** – אויר זה של **פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה** טפחים **הֵיכָא מוֹקֵים לֵיהּ** – היכן יעמיד אותו, **אִי מוֹקֵים לֵיהּ תַּתַּאי** – אם יעמיד אותו למטה בין הקרקע לחבל הראשון, ומעליו יהיו ששה טפחים סתומים על ידי דין לבוד [ציור ד], אם כן **הָוֶה לֵיהּ** – הרי זה **כְּמִחְיָצָה שֶׁהַגְּדֵיִים בּוֹקְעִין בָּהּ** – יכולים לעבור מתחתיה, ובאופן זה פסולה המחיצה אפילו אם יש מעל אותו ריוח מחיצת עשרה טפחים שלמים. **וְאִי מוֹקֵים לֵיהּ עִילַּאי** – ואם יעמיד לאותו חלל של פחות מארבעה טפחים למעלה בראש המחיצה, ולמטה יהיו ששה טפחים סתומים מדין לבוד [ציור ה], גם מחיצה זו פסולה היא, משום **דְּאָתֵי אֲוִירָא דְּהַאי גִּיסָא וְדְהַאי גִּיסָא וּמְבַטֵּל לֵיהּ** – בא האויר שבצד זה ושבצד האחר ומבטלה. כלומר, מאחר ויש מעל החבל העליון ומתחתיו חללים הרחבים יותר מעוביו הם מבטלים אותו, ונמצא שאין כאן אלא מחיצה בגובה ששה טפחים. **וְאִי מוֹקֵים לֵיהּ בְּמִיצְעֵי** – ואם יעמיד את החלל שיש בו פחות מארבעה טפחים באמצע גובה המחיצה, ומעליו ומתחתיו יהיה 'לבוד' של שלשה טפחים [ציור ו], **הָוֶה לֵיהּ** – הרי זה **עוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת** – משני צדדים, דהיינו, שכל צד של 'עומד' בפני עצמו אינו מרובה על ה'פרוץ', שהרי כל 'עומד' הוא שלשה טפחים ואילו ה'פרוץ' יש בו קרוב לארבעה טפחים, אלא שבצירוף שני ה'עומדים' יחדיו יש כאן 'עומד מרובה על הפרוץ', ואם כן, **שָׁמְעַתְּ מִינָּהּ** – יש ללמוד מכאן **שֶׁעוֹמֵד מְרוּבֶּה עַל הַפָּרוּץ מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת הָוֵי עוֹמֵד,** והרי אין הדין כן. נמצא, שאין להביא ראיה מדברי המשנה לענין ספיקו של רב המנונא, שכן אפילו אם אומרים דין 'עומד מרובה על הפרוץ' במחיצת 'ערב', מכל מקום אי אפשר להעמיד את המשנה באופן שיש באחד הרווחים יותר משלשה טפחים.

הגמרא מבררת באיזה אופן הסתפק רב המנונא: מאחר ונתבאר שאי אפשר להעמיד את דברי המשנה בחבלים שיש בהם 'עומד מרובה בעֵרֶב', שכן לעולם לא תוכשר המחיצה באופן כזה, נמצא שאין מקום לספיקו של רב המנונא, ולפיכך מבארת הגמרא את ספיקו באופן אחר. **אֶלָּא רַב הַמְנוּנָא הָכִי קָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ** – באופן כזה יש להעמיד את ספיקו. **כְּגוֹן דְּאַיְיתֵי** – שהביא **מַחְצֶלֶת דְּהֲוֵי שִׁבְעָה וּמַשֶּׁהוּ** – שיש בה גובה שבעה טפחים ועוד קצת, **וְחָקַק בָּהּ** בגובהה **חלל שְׁלֹשָׁה** טפחים, **וְשָׁבַק בָּהּ** – והותיר בה **אַרְבָּעָה** טפחים מעל החקק, **'מַשֶּׁהוּ'** מתחת לחקק, **וְאוֹקְמֵיהּ** – והעמיד לאותו צד שיש בו 'משהו' **בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה** טפחים סמוך לקרקע [ציור ז], כדי שיהיה החלל שבין המחיצה לקרקע נידון כסתום מדין 'לבוד', ומעתה יש כאן מחיצת 'ערב' של 'עומד מרובה על הפרוץ', שכן ארבעת הטפחים העליונים סתומים על ידי המחצלת, ושלושת התחתונים סתומים מדין 'לבוד', ובסך הכל יש כאן 'עומד' של שבעה טפחים, ואילו שלושת האמצעים פרוצים. ובאופן כזה הסתפק רב המנונא אם מחיצה זו כשרה או לא.

הגמרא מביאה אופן נוסף בביאור ספיקו של רב המנונא: **רַב אַשִׁי אָמַר, מְחִיצָה הַתְּלוּיָה** באויר **אֲוִירָא לֵיהּ** – הסתפק בה רב המנונא, דהיינו, באופן שהעמיד מחצלת של עשרה טפחים בגובה שלשה טפחים או יותר מן הקרקע, בזה יש להסתפק האם מאחר וה'עומד' מרובה על ה'פרוץ' שתחתיו הוא מבטלו, או שאין דין 'עומד מרובה על הפרוץ' נוהג אלא במחיצת 'שתי' בלבד. **וּכְדַרְבָּעָא מִינֵּיהּ** – וכפי הספק ששאל **רַבִּי טַבְלָא** מֵרַב, **מְחִיצָה הַתְּלוּיָה** באויר **מַהוּ שֶׁתְּהֵא כְּחוּרְבָּה.** כלומר, חורבה שנפרצו מחיצותיה למטה, ונותרו כתלים של עשרה טפחים תלויים ועומדים בגובה שלשה טפחים מעל הקרקע, האם מועילה מחיצת הכתלים להתיר לטלטל בתוך החורבה, ואינה נחשבת כפרוצה לרשות הרבים, או לא.

אָמַר לֵיהּ רב לרבי טבלא, **אֵין מְחִיצָה תְּלוּיָה מַתֶּרֶת אֶלָּא בְּמַיִם** – כשעשויה מעל מקום שיש בו מים, כדי להתיר למלאות מהם בשבת, שכן **כָּל הוּא** [–קולא היא] **שֶׁהִקֵּלּוּ חֲכָמִים בְּמַיִם,** אבל בשאר מקומות אין מחיצה זו מועילה להתיר.

שנינו במשנה: **מַקִּיפִין בְּקָנִים וכו',** בשיירא דברו, דברי רבי יהודה.

הגמרא מקשה סתירה בדברי רבי יהודה: **בְּשַׁיָּרָא אֵין** – וכי רק בשיירא התיר רבי יהודה להקיף במחיצה של חבלים או קנים, אבל **בְּיָחִיד לֹא** התיר, **וְהָתַנְיָא** – והרי שנינו בברייתא, **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כָּל מְחִיצוֹת שָׁבָת** שאינן מחיצות גמורות, אלא או של שתי או של ערב, **לֹא הִתִּירוּ** חכמים **לְיָחִיד** להקיף בהן שטח גדול **יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם** – מקום הראוי לזרוע בו שני סאים. מתבאר מדברי הברייתא, שרבי יהודה מתיר אפילו ליחיד להקיף במחיצות חבלים או קנים שטח שאינו גדול מבית סאתים, ואילו מדבריו במשנתנו משמע שלא התיר ביחיד כלל.

מתרצת הגמרא: יש לפרש את דברי רבי יהודה במשנתנו **כְּרַאֲמַר** – כפי שאמר **רַב נַחְמָן** על קושיא אחרת, **וְאִיתֵימָא** – ויש אומרים שאמר זאת **רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי, דְּלֹא נְצַרְכָא** – לא הוצרכה המשנה להשמיענו שיש מחיצות שאין מקיפים בהם, **אֶלָּא** לענין כך שאין **לִיתֵּן לָהֶן** שטח כדי עשיית **כָּל צָרְכָּן,** אבל מקיפים בהם להתיר בית סאתים. **הָכָא** – אף כאן יש לפרש כעין זה, שמה שאמר רבי יהודה במשנה 'בשיירא דברו', ולא התירו ליחיד להקיף בקנים, היינו לענין **לִיתֵּן לָהֶן** – ליחידים, שטח גדול כדי עשיית **כָּל צָרְכָּן,** אבל מודה רבי יהודה שנותנים להם בית סאתים.

הגמרא מבררת על איזה ענין אמר רב נחמן את ביאורו: **הֵיכָא אִיתְּמַר** – על איזה ענין נאמרה המימרא **דְּרַב נַחְמָן וְאִיתֵימָא רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי** 'לא נצרכא אלא ליתן להן כל צרכן'. מבארת הגמרא: מימרא זו נאמרה **אַהָא דְּתַנַּן** – על מה ששנינו במשנתנו, **'כָּל מְחִיצָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל שְׁתֵּי וָעֶרֶב אֵינָהּ מְחִיצָה, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה'.** כלומר, שאינו מתיר להקיף במחיצת חבלים או קנים אפילו לצורך שיירא, וכל שכן לצורך יחיד. ועל כך יש לתמוה, **וּמִי** [–וכי] **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הָכִי** [–כך], **וְהָתַנְיָא** – והרי שנינו בברייתא, **אֶחָד יָחִיד וְאֶחָד שַׁיָּרָא לַחֲבָלִים** – בין יחיד ובין שיירא שוים הם לענין כך שרשאים להקיף במחיצת חבלים, **וּמַה הפרש** יש **בֵּין יָחִיד לְשַׁיָּרָא, יָחִיד נוֹתְנִין לוֹ** להקיף במחיצת חבלים שטח של **בֵּית סָאתַיִם** בלבד, וכן **שְׁנַיִם נוֹתְנִין לָהֶם בֵּית סָאתַיִם,** לפי שנידונים הם כיחיד, אבל **שְׁלֹשָׁה** אנשים **נַעֲשׂוּ 'שַׁיָּרָא', וְנוֹתְנִין לָהֶן** להקיף במחיצת חבלים שטח של **בֵּית שֵׁשׁ** סאין, **דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֶחָד יָחִיד וְאֶחָד שַׁיָּרָא נוֹתְנִין לָהֶן** להקיף במחיצת חבלים **כָּל צָרְכָּן,** ואפילו מקום גדול הרבה, **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא** בתוכו **בֵּית סָאתַיִם פָּנוּי** – ריק ללא שימוש, כלומר, שלא יקיפו שטח שהוא גדול

המשך בעמוד כב

בשיעור בית סאתים מהנצרך להם. מתבאר מדברי הברייתא, שרבי יוסי ברבי יהודה מתיר ליחיד להקיף בית סאתים ולשיירא בית שש סאין, והרי זה סותר למה שאמר רבי יוסי ברבי יהודה במשנתנו ׳כל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה׳, אפילו לגבי שיירא, וכל שכן ביחיד.

ועל קושיא זו **אָמַר רַב נַחְמָן, וְאִיתֵימָא** – ויש אומרים שאמר כן **רַב בֵּיבִי בַּר אַבָּיֵי, לָא נִצְרְכָא** – לא הוצרך רבי יוסי ברבי יהודה להשמיענו במשנה ש׳כל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה׳, **אֶלָּא** לענין כך שבמחיצה זו אין **לִיתֵּן לָהֶן כָּל צָרְכָּן**, בין ביחיד ובין בשיירא, אבל מודה הוא שנותנים ליחיד סאתים ולשיירא שש סאין, וכפי שנתבאר בברייתא.

הגמרא מביאה מימרא בענין פסק ההלכה במחלוקת התנאים שבמשנה: **דְּרַשׁ רַב נַחְמָן מְשׁוּם רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל, יָחִיד נוֹתְנִין לוֹ בַּיִת סָאתַיִם, וכן שְׁנַיִם נוֹתְנִין לָהֶן בַּיִת סָאתַיִם, אבל שְׁלֹשָׁה אנשים נַעֲשׂוּ שַׁיָּירָא׳, וְנוֹתְנִין לָהֶן בַּיִת שֵׁשׁ** סאין.

הקשו תלמידי הישיבה לרב נחמן: **שָׁבְקַתְּ רַבָּנָן** – וכי עזבת את שיטת חכמים, הסוברים שנותנים בין ליחיד ובין לשיירא כל צרכן, **וְעָבְדַתְּ** – ונוהג אתה להלכה **כְּשִׁיטַת רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה**, הסובר שנותנים ליחיד בית סאתיים ולשיירא בית שש סאין.

ומחמת קושיא זו, **הָדַר אוֹקִים** – חזר והעמיד **רַב נַחְמָן אֲמוֹרָא עֲלֵיהּ** – מתורגמן לפניו, **וְדָרַשׁ כך, דִּבְרִים שֶׁאָמַרְתִּי לִפְנֵיכֶם** מתחילה **טָעוּת הֵן בְּיָדִי, בְּרַם** – אבל באמת **כָּךְ אָמְרוּ** בזה, **יָחִיד נוֹתְנִין לוֹ בַּיִת סָאתַיִם, שְׁנַיִם נוֹתְנִין לָהֶן בַּיִת סָאתַיִם, שְׁלֹשָׁה נַעֲשׂוּ שַׁיָּירָא וְנוֹתְנִין לָהֶן כָּל צָרְכָּן.**